

Nr 38.

Ankom till riksdagens kansli den 15 maj 1936 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m.

Genom en den 10 mars 1936 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 190, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1) L a g**om ändring i vissa delar av strafflagen.**

Härigenom förordnas, *dels* att ej mindre 2 kap. 19 §, 3 kap. 13 §, 5 kap. 2 § 2 mom. och 3 § 4 mom., 8 kap. 30 §, 12 kap. 21 §, 13 kap. 6 §, 14 kap. 46 §, 15 kap. 25 §, 16 kap. 16 §, 18 kap. 12 § 2 mom., 19 kap. 23 §, 20 kap. 14 §, 21 kap. 11 § och 22 kap. 22 § strafflagen än även vad i 16 kap. 1, 3 och 7 §§, 22 kap. 14 §, 23 kap. 1 och 2 §§ samt 25 kap. 1—3, 5 och 9—16 §§ nämnda lag finnes stadgat om påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen, ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas och ovärdighet att vidare föra andras talan inför rätta skall upphöra att gälla, *dels ock* att 2 kap. 15—18 och 21 §§, 4 kap. 1 § samt 25 kap. 20 § samma lag skola erhålla följande ändrade lydelse:

2 KAP.**15 §.**

Särskilda straff för dem som innehava ämbete, tjänst eller annan allmän befattning äro:

1. Avsättning.
2. Mistning av befattning på viss tid.

16 §.

Avsättning innebär förlust av den befattning vari förbrytelsen skett.

Mistning av befattning på viss tid medför, under den tid, förlust av de rättigheter eller förmåner som följa med befattningen.

Om rättighet till pension gälle vad särskilt är stadgat.

17 §.

Är den som förskyllt avsättning eller mistning av befattning på viss tid ej i besittning av den befattning vari han förbrutit sig, skall i stället dömas till böter eller till fängelse i högst sex månader.

18 §.

Begår den brott som innehar ämbete, tjänst eller annan allmän befattning, evad den beror av förordnande eller val, och dömes han till straffarbete eller svårare straff, varde dömd befattningen förlustig; har han förbrutit sig i viss befattning och för det brott förskyllt avsättning, skall han tillika dömas förlustig annan befattning som ovan nämnts. Därest omständigheterna det föranleda, må han dock bibehållas i befattningen; och må i sådant fall, där fråga är om ämbete eller tjänst, dömas till mistning av befattningen på viss tid. Vad nu är stadgat skall äga motsvarande tillämpning beträffande den som blivit utsedd till innehavare av allmän befattning men ännu icke tillträtt densamma.

Har någon blivit förvunnen till straff som ovan sägs, må han icke på grund av senare företagen röstsammanräkning efter val, vilket ägt rum före domen, inträda i allmän befattning.

21 §.

Är någon utom riket straffad för brott och förty, efter 1 kap. 3 §, från straff här i riket fri, må dock förlust av ämbete, tjänst eller annan allmän befattning honom här ådömas, där brottet efter denna lag bör medföra förlust av befattningen eller obehörighet att inträda däri; bör å brottet följa mistning av befattning på viss tid, må därtill dömas.

4 KAP.

1 §.

Innefattar en handling flera brott, och är straffet å ettdera svårare än å annat, skall det svåraste straffet ådömas; är vartdera brottet belagt med samma straff, varde det straff ådömt. I båda dessa fall skall brott för vilket särskilt straff ej ådömes betraktas såsom försvårande omständighet, och må, där någotdera brottet är sådant som i 2 kap. 7 § sägs, kunna till skärpning dömas. Bör å någotdera brottet följa förlust av ämbete, tjänst eller annan allmän befattning eller mistning därav på viss tid eller påföljd som i 2 kap. 20 § sägs, varde ock därtill dömt.

Där en handling innefattar brott som i särskilda avseenden är belagt med olika straff, vare ock lag som i 1 mom. sägs.

25 KAP.

20 §.

Varder ämbetsman, till vars ämbete hör att undervisa eller uppfostra ungdom, enligt 18 kap. 6 § 1 mom. dömd till fängelse för otukt med ungdom som han i kraft av sitt ämbete eller eljest hade till undervisning eller uppfostran, eller dömes han enligt 18 kap. 13 § till ansvar för någon tukt och

sedlighet sårande gärning därav synnerlig fara för sådan ungdoms förförelse kom, skall tillika till avsättning eller till mistning av ämbetet på viss tid dömas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1937; och skall med avseende därå iakttagas:

1. Vad i 2 kap. 18 § 2 mom. strafflagen stadgas därom att den dömda icke må inträda i allmän befattning skall äga tillämpning även då brottet är begånget före lagens ikraftträdande.

2. Har före den 1 januari 1937 någon som innehar allmän befattning begått brott, för vilket straff före den dagen ej bestämts genom dom som vunnit laga kraft eller ej överklagas, och var brottet belagt med påföljd som medförde befattningens förverkande eller skulle å brottet, utöver det särskilt stadgade straffet, följa avsättning från befattning som avses i 25 kap. strafflagen eller mistning på viss tid av sådan befattning, varde till förlust av befattningen eller mistning av densamma på viss tid dömt, där brottet enligt lagens nya lydelse bort medföra sådan påföljd.

3. Vad i lag eller annan allmän författning är stadgat om verkan därav, att någon dömts medborgerligt förtroende förlustig eller dömts till påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen eller ock förklarats ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller att föra andras talan inför rätta, skall från den dag Konungen förordnar upphöra att gälla.

2) L a g

om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.

Härigenom förordnas, *dels* att ej mindre 51 § 3 mom., 64 § 2 mom., 65 § 2 mom., 109 §, 114 § 2 mom., 136 § 2 mom., 152 §, 154 § 3 mom., 158 § 3 mom. och 172 § strafflagen för krigsmakten än även vad i 63 §, 70 §, 111 §, 113 §, 114 § 1 mom., 115 §, 116 §, 119 § och 180 § nämnda lag finnes stadgat om påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen och ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas skall upphöra att gälla, *dels ock* att 15 § 1 mom. samt 28 och 29 §§ samma lag skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

15 §.

Straffarter, som för brott efter denna lag användas, äro:

1:o) dödstraff;

2:o) straffarbete;

3:o) fängelse;

4:o) böter;

5:o) disciplinstraff;

samt för ämbets- och tjänstemän:

6:o) avsättning; och

7:o) mistning av ämbete eller tjänst på viss tid.

---

28 §.

Om avsättning, om mistning av ämbete eller tjänst på viss tid och om straff vartill skall dömas, där den som förskyllt avsättning eller mistning av ämbete eller tjänst på viss tid ej är i besittning av den befattning vari han förbrutit sig, gälle vad i allmän lag sägs.

Vad i allmän lag stadgas därom att i vissa fall den som dömes till straff skall dömas förlustig ämbete, tjänst eller annan allmän befattning eller dömas till mistning av ämbete eller tjänst på viss tid, eller att han skall vara obehörig att inträda i allmän befattning, skall jämväl äga tillämpning enligt denna lag; dock skall officer eller underofficer, som dömes till straffarbete eller svårare straff för brott vilket omförmäles såsom straffbart i denna lag, alltid mista det ämbete eller den tjänst han såsom krigsman innehar.

29 §.

Officer eller underofficer som efter denna eller allmän lag dömes till fängelse eller böter för stöld eller snatteri skall tillika, där ej omständigheterna annat föranleda, dömas till avsättning från det ämbete eller den tjänst han såsom krigsman innehar. Dömes ej till avsättning, må till mistning av ämbetet eller tjänsten på viss tid dömas.

Begår krigsman — — — berörda anställning.

Har officer — — — fullö undergången.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1937.

---

3) L a g

om ändrad lydelse av 15 kap. 14 § och 17 kap. 7 § rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 15 kap. 14 § och 17 kap. 7 § rättegångsbalken skola erhålla följande ändrade lydelse:

15 KAP.

14 §.

Finnes fullmäktig hava emot bättre vett drivit orättfärdig sak, eller brukat veterlig falskhet, plikte med dagsböter eller fängelse. Drager sådan fullmäktig sig ifrån saken innan slut däri varder, att straff därmed undgå, plikte ändå som sagt är.

17 KAP.

7 §.

Ej må den vittna, som menedare, eller för sådant brott då anklagad är; ej vederdeloman, och uppenbar ovän; ej vettlös, eller den som ej fyllt femton år; ej okristen, eller den som av sådan lära är, att han om vittneseden en falsk och skadlig mening haver; ej eget husfolk och enskilde tjänare, då de i tjänsten äro, utan så är att grovt brott inom huset skett och andre ej hava när varit; ej i brottmål den som angivare är, eller de som rykte därom utspritt, eller av andra det allenast hört hava; ej de som i den skyldskap eller det svågerlag med endera av sakägarne äro, som i det 13 kap. 1 § om jäv emot domaren sagt är, evad de åberopas att vittna mot eller med, och vare lag samma, där allenast trolovning skedd är; ej den som själv, eller vars skyldemän hava i saken del, eller kunna nytta eller skada därav vänta; ej må ock fullmäktig vittna om det, som hans huvudman honom under den rättegång förtrott; finnes det att han därför är till fullmäktig tagen att han ej vittna måtte, då bör han saken lämna och vittne bära.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1937; och må därefter påföljd, som innefattar ovärdighet att inför rätta föra andras talan, icke vidare ådömas. Vad i lag eller annan allmän författning är stadgat om verkan därav att någon ålagts dylik påföljd skall från den dag Konungen förordnar upphöra att gälla.

4) L a g

om ändrad lydelse av 5 § lagen den 14 juni 1929 (nr 145) om skiljemän.

Härigenom förordnas, att 5 § lagen den 14 juni 1929 om skiljemän skall er-hålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

5 §.

Emot skiljeman gälle dessa jäv:

1. om han är omyndig;
2. om han såsom domare eller eljest å tjänstens vägnar prövat den fråga varom skiljedom äskas, om han vittnat i saken eller yttrat sig såsom sakkunnig i tvistefrågan, om han eller någon som till honom är i den skyldskap eller det svågerlag som utgör jäv mot domare äger del i saken eller kan därav vänta synnerlig nytta eller skada, eller om han är part i en lika sak;
3. om han är med part i den skyldskap eller det svågerlag som utgör jäv mot domare, om han är parts vederdeloman eller uppenbara ovän, om han av någondera parten åtnjuter lön eller underhåll, om han lyder under någondera partens förmanskap, om han varit part behjälplig att förbereda eller utföra hans talan i saken, eller om han mottagit eller betingat sig ersättning i strid mot vad i 23 § stadgas;

4. om annan särskild omständighet föreligger som är ägnad att minska förtroendet till hans redlighet eller opartiskhet; samt

5. om mot uppdragets utförande för honom möter hinder som kan antagas bliva långvarigt.

Den, som — — — saken angår.

Söker någon — — — för jäv. _____

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1937.

Har dessförinnan skiljeman blivit utsedd eller, då skiljeman väljes av part, underrättelse om valet avsänts till motparten, må efter lagens ikraftträdande omständighet som avses i 5 § första stycket 4 punkten icke anses såsom jäv, därest sagda omständighet ej utgjort jäv efter äldre lag.

5) L a g

om ändrad lydelse av 1, 7 och 8 §§ lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.

Härigenom förordnas, att 1, 7 och 8 §§ lagen den 17 oktober 1900 om straffregister skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Hos fängvårdsstyrelsen skall finnas straffregister, innehållande uppgifter, som i denna lag stadgas, angående dem som genom utslag av domstol eller myndighet i riket

1. blivit dömda till dödsstraff, straffarbete eller fängelse eller för snatteri till böter, eller
2. erhållit villkorlig straffdom, eller
3. förklarats vara övertygade om någon med straff belagd gärning, men i anseende till sinnessjukdom ej kunna till ansvar fällas, eller
4. blivit dömda till tvångsarbete.

7 §.

Straffuppgift skall avskiljas ur registret,

därest den person uppgiften avser, enligt vunnna upplysning, genom högre rätts laga kraftägande dom blivit befriad från ansvar, utan att sådant fall är för handen som i 1 § 3 punkten sägs, eller från tvångsarbete, eller ock genom dylik dom, som ej är villkorlig, ansedd skyldig allenast till annat ansvar än i 1 punkten av samma paragraf avses;

då han avlidit medan han var intagen i allmän straffanstalt, eller ock genom uppgift, varom förmäles i 5 § tredje, fjärde eller femte stycket, eller annorledes vunnits tillförlitlig upplysning att han avlidit; samt

då nittio år förflutit från hans uppgivna födelseår.

8 §.

1 mom. Fullständigt utdrag av registret skall meddelas, då framställning därom göres av domstol, Konungens befallningshavande eller allmän åklagare eller av annan myndighet vilken enligt lag äger förordna om häktning, eller av den i lagen om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare och lagen om internering av återfallsförbrytare omförmälda nämnd, eller då sådan framställning göres av riksdagens justitieombudsman eller dess militieombudsman. Till annan myndighet än nu är sagt, så ock till enskild vars rätt må vara beroende på annan upplysning ur registret än som framgår av i 2 mom. omförmäلت registerutdrag, skall fullständigt registerutdrag lämnas, där Konungen för särskilt fall därtill givit tillstånd.

2 mom. Utdrag av registret, innehållande bevis därom att viss person ej förekommer i straffregistret, må på begäran av denne meddelas, där han med intyg av Konungens befallningshavande, underrätt, häradshövding, borgmästare, svensk beskickning eller svenskt konsulat styrker, att hans rätt kan vara beroende av sådant bevis.

3 mom. Därjämte skola till statistiska centralbyrån meddelas för den officiella statistiken erforderliga utdrag ur straffregistret. I sådant utdrag må icke upplysning meddelas om namnen på dem uppgifterna avse.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för förslagen, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Enligt gällande lag ådömes den som fälles till ansvar för brott i vissa fall, förutom det egentliga straffet, så kallade straffpåföljder, vilka medföra att den dömde i större eller mindre utsträckning förlorar medborgerliga rättigheter. Viktigast av påföljderna är *påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen*. Denna innebär att den brottslige förverkar ämbete, tjänst eller annan allmän befattning som han innehar och att han, så länge påföljden varar, icke må utöva dylik befattning. Vidare föranleder påföljden att den dömde ej må rösta vid allmänna val eller eljest i allmänna ärenden. På grund av särskilda stadganden medför påföljden inskränkning i den dömdes rättigheter även i andra avseenden. Såsom exempel härpå kan anföras att han är jävig att vittna och att vara skiljeman, att han i vissa fall helt eller delvis går förlustig rätten till tjänstepension samt att han icke äger fullgöra värnpliktstjänstgöring. Påföljden ådömes vid livstids straffarbete för alltid och eljest för viss tid, minst ett och högst tio år från det den dömde frigivits efter utståndet straff. För påföljdens ådömande kräves att huvudstraffet uppgår till minst sex månaders straffarbete. Alla brott av sådan svårhetsgrad medföra emellertid icke påföljd utan påföljden är knuten allenast till vissa brott, huvudsakligen sådana vilka sedan gammalt ansetts särskilt vanärande. Vid vissa svårare ämbetsbrott upptager strafflagen såsom

en särskild påföljd *ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas*. Denna påföljd medför — för all framtid — samma verkningar i fråga om obehörighet till allmänna befattningar som påföljden enligt 2 kap. 19 §; däremot förlorar den dömda icke sin rösträtt. De nu nämnda båda påföljderna kunna ådömas även enligt strafflagen för krigsmakten. Såsom påföljd vid vissa brott, begångna av rättegångsfullmäktige i denna deras egenskap, stadgas i 22 kap. 14 § strafflagen *ovärdighet att föra andras talan inför rätta*, vilken påföljd medför, förutom obehörighet att vara rättegångsombud, obehörighet till de flesta medborgerliga förtroendeuppdrag. Sistnämnda påföljd kan i vissa fall ådömas även enligt 15 kap. 14 § rättegångsbalken.

Alltsedan strafflagens tillkomst har påföljdsinstitutet varit utsatt för en stark kritik och krav ha framställts på fullständigt avskaffande av påföljderna. I fråga om påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen har kritiken lett till åtskilliga reformer. Sålunda har gång efter annan påföljdens tillämpningsområde inskränkts och dess verkningar mildrats, senast genom en år 1918 genomförd reform, i samband varmed påföljdens tidigare benämning »förlust av medborgerligt förtroende» ersattes med den nuvarande. Yrkanden om påföljdernas avskaffande ha emellertid framkommit även efter 1918. Sålunda ha de sakkunniga för utredning rörande organisationen av det frivilliga skydds- och hjälparbetet beträffande frigivna fångar i sitt den 31 december 1932 avgivna betänkande (statens off. utredn. 1933: 11) hemställt om utredning om påföljdernas borttagande och år 1933 har andra kammaren i anledning av en inom kammaren väckt motion (nr 356) för sin del beslutat framställning till Kungl. Maj:t av enahanda innebörd.

Genom beslut den 15 juni och den 18 juli 1935 uppdrog chefen för justitiedepartementet åt professorn Ragnar Bergendal och hovrättsassessorn Thomas Munck af Rosenschöld att utreda frågan om borttagande ur strafflagen av påföljd enligt 2 kap. 19 § samt *ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas*. Såsom resultat av utredningen överlämnade de sakkunniga, vilka jämväl upptagit frågan om avskaffande av påföljden *ovärdighet att föra andras talan inför rätta*, med skrivelse den 21 november 1935 en promemoria angående avskaffande av påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen jämte vissa andra straffpåföljder, innefattande förslag till ändrad lydelse av vissa paragrafer i riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen ävensom förslag till lagar om ändrad lydelse av vissa delar av strafflagen, strafflagen för krigsmakten, rättegångsbalken, lagen om skiljemän, lagen om straffregister och värnpliktslagen (statens off. utredn. 1935: 60). De sakkunnigas promemoria finnes såsom bilaga fogad vid förevarande proposition.

Såsom utgångspunkt för de sakkunnigas förslag har i viss mån tjänat stadgandet i 25 kap. 20 § första stycket strafflagen. Enligt detta stadgande skall ämbetsman som dömes till straffarbete eller svårare straff tillika dömas till avsättning även om brottet är begånget utom ämbetet; äro omständigheterna synnerligen mildrande må dock till mistning av ämbete på viss tid (suspension) dömas. Vad i nämnda paragraf är stadgat om ämbetsman

gäller enligt 22 § i samma kap. även om andra under 25 kap. strafflagen lydande befattningshavare, d. v. s. tjänstemän hos staten, kommunerna och vissa halvoffentliga inrättningar samt en del innehavare av medborgerliga förtroendeuppdrag, särskilt sådana, varmed är förenad förvaltande befogenhet. Förlust av en allmän befattning enligt 25 kap. 20 § första stycket strafflagen betecknas i strafflagen enligt dess nuvarande lydelse icke såsom en påföljd, ehuru förlusten i fråga till sin egentliga natur är en påföljd.

De sakkunniga hava föreslagit avskaffande icke blott av påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen och påföljden »ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas» utan även av påföljden »ovärdig att föra andras talan inför rätta». I motiven till sitt förslag framhöllo de sakkunniga såsom vägende skäl för påföljdernas avskaffande, att dessa för de flesta människors uppfattning framstode såsom särskilt riktade mot den medborgerliga äran och såsom en laglig sanktion av det förakt som drabbade den brottslige, vilket medförde att påföljderna direkt vore ägnade att motverka den dömdes moraliska återupprättande. Kännedomen om påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen spredes genom röstlängderna och denna påföljd komme sålunda i en hel del fall att bliva den direkta anledningen till det misstroende som mötte en frigiven straffarbetsfånge.

En undersökning av de intressen som uppbure stadgandena om påföljd gåve enligt de sakkunnigas mening vid handen, att påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen icke kunde anses berättigad vare sig såsom straff eller såsom en till allmänheten riktad varning för den dömd. Däremot låge det i påföljdens natur att den avsåge att bereda ett skydd för samhällsfunktionerna därigenom, att personer vilka kunde tänkas äga en antisocial vilja berövades möjlighet att påverka de beslut som fattades av samhällets organ. Den verkan av påföljden, att den dömd under viss tid icke kunde erhålla allmän befattning, syntes emellertid såvitt anginge ämbeten, tjänster och därmed jämställda befattningar sakna betydelse, då vederbörande myndighet alltid hade att pröva de sökandes kvalifikationer. I fråga om andra allmänna värv, särskilt politiska och kommunala förtroendeuppdrag, vore väl garantierna för en objektiv prövning av kandidaterna från väljarnas sida i regel mindre än vid en prövning som ankomme på myndighet, men det syntes ändå innebära en underskattning av den politiska kulturen i vårt land om man antog, att påföljden hade någon nämnvärd betydelse såsom obehörighetsgrund vid dessa befattningars tillsättande. Vad anginge utövandet av en befattning som den dömd redan innehade, förhölle det sig i stor utsträckning så, att bestämmelserna i 25 kap. 20 § strafflagen om avsättning såsom följd av straffarbete vore vid sidan av påföljdsstadgandena tillämpliga å ett och samma brott. Härigenom reducerades väsentligen påföljdens verkan, såvitt anginge förlust av befattningar, till att avse förlust av vissa medborgerliga förtroendeuppdrag. Såsom skydd för den samhällsfunktion som utövades av medborgarna såsom röstberättigade i allmänna ärenden saknade påföljden all praktisk betydelse. — Vad de sakkunniga anfört rörande den allmänna straffpåföljden gällde i tillämpliga delar om de båda andra påföljderna.

Den verkställda undersökningen utvisade enligt de sakkunnigas mening, att påföljderna i regel endast vore motiverade försåvitt de medförde förlust av sådana allmänna befattningar som ej drabbades av avsättningsbestämmelserna i 25 kap. strafflagen, däremot icke såvitt de medförde obehörighet att för framtiden bekläda dylika befattningar eller förlust av rösträtt.

Denna principiella utgångspunkt föranledde de sakkunniga att föreslå påföljdernas ersättande med vissa stadganden om förlust av allmänna befattningar. Enligt sakkunnigförslaget bibehölls stadgandet i 25 kap. 20 § strafflagen i huvudsak och kompletterades med andra bestämmelser om förlust av allmänna befattningar. Såsom förutsättning för befattningens förlust uppställde förslaget, vid sidan av dom å straffarbete, att den dömde förskyllt avsättning från annan befattning. I fråga om ämbete eller tjänst medgavs domstolen enligt förslaget en viss prövningsrätt. Beträffande allmän befattning som icke är att hänföra till ämbete eller tjänst föreslogo de sakkunniga däremot obligatorisk förlust av befattningen.

Över sakkunnigförslaget inkommo efter remiss yttranden från fångvårdsstyrelsen, överståthållarämbetet och länsstyrelserna i Stockholms län, Östergötlands län, Malmöhus län samt Göteborgs och Bohus län, från statskontoret ävensom från järnvägsstyrelsen och generalpoststyrelsen i de delar som beröra styrelsernas verksamhetsområden samt från cheferna för generalstaben, marinstaben och flygvapnet. Vidare inkommo styrelsen för centralföreningen till stöd för frivivna, styrelsen för svenska skyddsförbundet och styrelsen för Sveriges advokatsamfund med utlåtanden. Vissa av de hörda myndigheterna fogade vid sina yttranden infordrade utlåtanden från dem underställda myndigheter.

De flesta av de myndigheter och sammanslutningar som avgåvo yttrande över förslaget tillstyrkte detsamma. Länsstyrelsen i Stockholms län och generalpoststyrelsen ställde sig emellertid helt avvisande mot den ifrågasatta reformen och några myndigheter riktade i särskilda hänseenden kritik mot förslaget. I vissa yttranden gjordes sålunda gällande, att med reformen borde anstå i avvaktan på en allmän strafflagsreform. Anmärkningar framställdes vidare därutinnan att garantierna för allmänna befattningshavares oförvitlighet genom förslagets genomförande skulle minskas i en utsträckning som icke vore önskvärd. Från några håll gjordes i anslutning härtill gällande att påföljder i större eller mindre utsträckning borde bibehållas såsom hinder för erhållande av befattning i allmän tjänst. Generalpoststyrelsen uttalade såsom sin mening att fakultativa bestämmelser om förlust av ämbete eller tjänst icke, då en tjänsteman utom tjänsten gjorde sig skyldig till ett svårare förmögenhetsbrott, erbjöde samma garantier för att han ej skulle bibehållas i tjänsten som de ovillkorliga bestämmelserna om påföljd. Länsstyrelsen i Stockholms län framhöll särskilt att man icke borde överskatta väljarnas omdöme och krav på oförvitlighet hos dem som skulle beklädas med offentliga uppdrag och att man borde noga betänka sig, innan man toge steget så fullt ut att även s. k. vaneförbrytare finge rösträtt. Chefen för flygvapnet ansåg under hänvisning bland annat till

de krav som måste ställas på dem som skola handhava flygvapnets materiel, att det hinder för fullgörande av värnplikt som den allmänna straffpåföljden utgör icke borde avskaffas.

Sakkunnigförslaget undergick härefter överarbetning inom justitiedepartementet. Bestämmelserna om förlust av allmänna befattningar sammanfördes därvid i 2 kap. strafflagen. I övrigt innebar departementsförslaget icke några avvikelser från de principer som, enligt vad ovan anförts, omfattats av de sakkunniga.

Vid förslaget remittering till lagrådet anförde föredragande *departementschefen* bland annat:

»Vad först angår invändningen om förevarande frågas sammanhang med den allmänna strafflagsreformen må framhållas, att en reform av straffpåföljderna är ett naturligt led i det reformarbete med avseende å straffsystemet som för närvarande pågår. Frågan om straffpåföljdernas reformering kan ej heller lämnas åsido under det pågående reformarbetet på straffverkställighetens och fångvårdens område. Härför är dess samband med institutet villkorlig frigivning och med de åtgärder som vidtagas till skydd för frigivna fångar alltför påtagligt. Det torde ock böra framhållas, att frågan om återupptagande av arbetet med en allmän strafflagsreform ännu är svävande, varför ett yrkande om avvaktande av en sådan reform är liktydigt med ett uppskjutande på obestämd tid av den nu ifrågasatta reformen.

De invändningar som i övrigt framställts mot förslaget om påföljdernas avskaffande och ersättande med bestämmelser om förlust av allmänna befattningar synas ej heller övertygande. I fråga om påföljdernas betydelse såsom en garanti för allmänna befattningshavares oförvitlighet må till en början framhållas, att de av generalpoststyrelsen uppmärksammade fall, då enligt förslaget befattnings förlust skulle bli fakultativ i stället för såsom nu obligatorisk, avse brott som enligt gällande rätt förskylla straffarbete i minst sex månader eller ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas. Uppenbarligen kan det endast i sällsynta undantagsfall få förekomma att en statstjänsteman som begått ett så svårt brott bibehålles i tjänsten. Av de sakkunnigas motivering framgår — och det ligger för övrigt i sakens natur — att vid domstolens prövning av frågan om den dömdes bibehållande i tjänsten särskilt avseende bör fästas vid möjligheten för ett upprepande av brottet i den tjänst, varom är fråga. Det komme följaktligen att strida mot lagens mening om en tjänsteman som omhänderhade penningar, värdepost eller dylikt finge behålla tjänsten, därest han utom tjänsten beginge ett förmögenhetsbrott av ifrågavarande svårhetsgrad. Någon anledning att betvivla domstolarnas förmåga att riktigt tillämpa de föreslagna bestämmelserna lär icke finnas. I själva verket torde förslaget erbjuda större garantier än gällande rätt för att opålitliga personer icke få kvarbliva i allmän tjänst. Om exempelvis en posttjänsteman begår en förskingring i annan befattning, t. ex. i egenskap av kommunalnämnsordförande, och det förskingrade beloppet genast ersättes, dömes han enligt gällande rätt till avsättning från nämnda förtroende-post, men strafflagen inrymmer icke möjlighet att få honom avlägsnad från

tjänsten vid postverket ens för det fall, att det förskingrade beloppet varit av betydande storlek. Enligt förslaget skall däremot domstolen med beaktande av samtliga omständigheter — bland vilka naturligen i det anförda exemplet hänsyn till postverkets intresse intager ett framträdande rum — pröva om han skall mista sin tjänst. I händelse av förslagets genomförande torde emellertid med hänsyn till sådana fall som nu avses bestämmelse lämpligen kunna meddelas därom, att i mål varom nu är fråga domstolen skall bereda den myndighet under vilken den tilltalade i och för ämbetet eller tjänsten lyder tillfälle att yttra sig i målet. Då dylik bestämmelse endast skulle innebära ett reglerande i visst avseende av den skyldighet att *ex officio* föranstalta om utredning som åligger domstol beträffande brottmål, torde bestämmelsen kunna utfärdas i administrativ ordning. — — —

Beträffande tillsättandet av allmänna förtroendeuppdrag anför länsstyrelsen i Stockholms län såsom bevis för att man icke kan lita på väljarnas omdöme och att påföljderna därför fylla en uppgift, att enligt vad länsstyrelsen hade sig bekant i ett fall till nämndeman valts en person kort efter det han blivit ådömd påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen i samband med straffarbete för förfalskning. Det anförda torde dock lika väl kunna åberopas såsom bevis för påföljdens ringa effektivitet. Då påföljden i flertalet fall ådömes endast för ett år och vid en del svåra brott, t. ex. våldtäkt, över huvud icke kan ådömas, torde man icke, vare sig ifrågavarande påföljd bibehålles eller ej, kunna helt skydda sig för att ett val vid något tillfälle kan leda till resultat som ter sig stötande. — — —

Såsom en särskilt stötande konsekvens av den allmänna påföljdens avskaffande har framhållits att s. k. vaneförbrytare, vilka kanske tillbringa större delen av sin tid i fängelset och endast äro ute under kortare mellantider, skulle under den tid de åtnjöte friheten få deltaga i allmänna val. Denna invändning torde dock vara av huvudsakligen teoretisk natur. För en sådan persons deltagande i val torde i allmänhet — bortsett från det hinder för rösträtts utövande som ligger i obetald skatt — ett kringflackande liv eller frånvaron av politiska intressen medföra, att rösträtt icke kommer att utövas. De återstående fallen måste antagas vara så fåtaliga att de, om de över huvud förtjäna beaktande i angivna avseende, kunna betecknas såsom betydelselösa i jämförelse med de olägenheter som äro förbundna med att staten genom egna åtgärder tillskapar en parasklass av medborgare vilka offentligen brännmärkas även sedan deras strafftid gått till ända.

Icke heller synes vad chefen för flygvapnet invänt mot den allmänna påföljdens avskaffande kunna tillmätas avgörande betydelse, så mycket mindre som uteslutande från värnplikstjänstgöring av det lilla fåtal personer som redan i värnpliktsåldern kan hava ådömts dylik påföljd torde erbjuda mycket ringa skydd i de av chefen för flygvapnet angivna hänseenden.»

Lagrådet yttrade, bland annat, att vissa betänkligheter ur olika synpunkter onekligen mötte mot ett upphävande i avsedd utsträckning av nu stadgade straffpåföljer. Lagrådet fann dock dessa betänkligheter icke kunna

tillmätas avgörande betydelse. Och lagrådet ansåg att även om de olägenheter ifrågavarande påföljder orsakade måhända vore i viss mån överskattade, den förebragta utredningen likväl visade att övervägande skäl talade för en reform i förslagets syfte. Emellertid framställde lagrådet vissa erinringar mot de i ifrågavarande påföljders ställe föreslagna bestämmelserna i strafflagen angående förlust av allmänna befattningar. Sålunda borde enligt lagrådets mening domstolen äga att icke allenast beträffande ämbete och tjänst utan även i fråga om annan allmän befattning pröva om den tilltalade skulle gå befattningen förlustig. De huvudsakligaste av lagrådets erinringar, däribland den nyss omtalade, ha beaktats vid utformandet av det genom förevarande proposition framlagda förslaget.

Beträffande den närmare *innebörden av de ifrågasatta lagändringarna* får utskottet i korthet lämna följande redogörelse.

Vad först angår *strafflagen* skola — i den mån en omformulering av vederbörande paragrafer icke eljest påkallas — alla nu ifrågavarande påföljdsbestämmelser borttagas genom ett stadgande i ingressen till den föreslagna lagen. Samtidigt med att 25 kap. 20 § första stycket utgår införes i 2 kap. 18 § 1 mom. den nya huvudregeln, vilken innebär att om allmän befattningshavare dömes till straffarbete eller svårare straff (det sistnämnda medtaget av hänsyn till krigslagstiftningen), han också skall dömas befattningen förlustig. Samma är förhållandet med den som för brott i viss befattning förskyllt avsättning: han skall dömas förlustig även andra befattningar. Stadgandet är emellertid icke ovillkorligt utan domstolen äger, därest omständigheterna det föranleda, bestämma att den tilltalade må bibehållas i befattningen. Där fråga är om ämbete eller tjänst, kan i sistnämnda fall även suspension ifrågakomma. Vad som sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning beträffande den som blivit utsedd till innehavare av allmän befattning men ännu icke tillträtt densamma. I samtliga de nu behandlade fallen gäller att förlust av befattningen skall inträda allenast då domstolen uttryckligen sådant föreskriver. 2 kap. 18 § 2 mom. av förevarande förslag upptager däremot ett fall där allmän befattning förloras rent automatiskt. Enligt nämnda stadgande må nämligen ingen, som blivit förvunnen till straff som nyss sagts, på grund av senare företagen röstsammanräkning efter val, vilket ägt rum före domen, inträda i allmän befattning. — De övriga föreslagna ändringarna i strafflagen innebära i huvudsak allenast en anpassning efter det nya systemet med förlust av befattningar i stället för de gamla påföljderna.

De stadganden av allmän straffrättslig natur vilka innehållas i *strafflagen för krigsmakten* bestå väsentligen i hänvisningar till allmänna strafflagen. Detta är även förhållandet med bestämmelserna i förstnämnda lag angående påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen och påföljden ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas. Nämnda bestämmelser skola — utom i några fall där en omredigering av vederbörande paragraf tarvas — upphävas genom ett allmänt stadgande i ingressen till den föreslagna lagen. Förslaget åsyftar

att i det väsentliga införa samma regler för förlust av militära befattningar, som enligt vad förut nämnts skola gälla för civila befattningshavare. I 28 § andra stycket i förslaget har emellertid inryckts en undantagsbestämelse av den innebörd, att officer eller underofficer, som dömes till straffarbete eller svårare straff för brott vilket omförmäles såsom straffbart i strafflagen för krigsmakten, skall, i likhet med vad som för närvarande gäller, ovillkorligen mista det ämbete eller den tjänst han såsom krigsman innehar.

Förslaget medför vidare att 15 kap. 14 § *rättegångsbalken*, vilket lagrum såsom förut nämnts bland annat innehåller stadgande om ovärdighet att föra andras talan inför rätta, skall upphävas såvitt avser nämnda stadgande. I samband därmed har paragrafen givits en ändrad avfattning, därvid i straffsatsen införts dagsböter. I 17 kap. 7 § *rättegångsbalken* stadgas, att den ej må vittna, som är »okänd och främmande innan kunnigt varder, att han ej på grund av honom ådömd straffpåföljd är utestängd från behörighet och rättigheter, som omförmälas i 2 kap. 19 § strafflagen». Enligt förslaget skall nämnda passus utgå ur lagtexten.

Genomförandet av förslaget skulle beträffande *lagen om skiljemän* innebära att påföljderna bortföle såsom jävsgrund för skiljemän. Till förebyggande av att illa ansedda personer skulle kunna anlitas såsom skiljemän har i påföljdernas ställe föreslagits en ny jävsbestämmelse i 5 § 4. nämnda lag. Enligt denna bestämmelse upptages såsom jäv förhandenvaron av omständighet ägnad att minska förtroendet till skiljemannens redlighet.

Avskaffandet av påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen föranleder vissa ändringar i *lagen om straffregister* (1, 7 och 8 §§), framför allt upphävande av bestämmelserna angående sådana straffregisterutdrag som utvisa huruvida en person är underkastad dylik påföljd eller ej.

Det har befunnits obehövt att vidtaga särskilda ändringar i alla de lagar och förordningar, varest frihet från straffpåföljder uppställes såsom villkor för rösträtt eller behörighet att bekläda viss befattning; i sådant hänseende har en allmän övergångsbestämmelse ansetts vara tillfyllest. Undantag har dock måst göras för stadgandena i *riksdagsordningen* om rösträtt och valbarhet samt i *tryckfrihetsförordningen* om rätt att erhålla s. k. hinderlöshetsbevis. Förslag innefattande ändring i grundlagarna i dessa delar ha framlagts i de till innevarande års riksdag avlåtna propositionerna nr 191 och 235, vilka hänskjutits till behandling av konstitutionsutskottet. — Den i gällande *värnpliktslag* intagna bestämmelsen om obehörighet för den som ådömts påföljd enligt 2 kap 19 § strafflagen att fullgöra värnpliktstjänstgöring har uteslutits i det förslag till ny värnpliktslag som förelagts årets riksdag genom proposition, nr 226, vilken hänvisats till behandling av särskilt utskott.

Beträffande tidpunkten för ikraftträdandet av de i här förevarande proposition ifrågasatta lagändringarna framhålles i propositionen, att de i grundlagarna stadgade verkningarna av påföljderna icke kunna bringas att upphöra förrän ändring i grundlagarna definitivt genomförts. Med hänsyn här-

till föreslås i princip, att förslaget, såvitt detsamma hänför sig till de allmänna verkningarna av redan ådömda påföljder, skall träda i kraft först den dag Konungen förordnar. I övrigt skola de nya bestämmelserna träda i kraft den 1 januari 1937, efter vilken dag ifrågavarande påföljder alltså icke vidare skulle komma att ådömas. Med avseende å brott som begås före nämnda dag föreslås vissa övergångsbestämmelser.

Mot avskaffandet av ifrågavarande påföljder möta väl, såsom ock framhållits bland annat av lagrådet, vissa betänkligheter ur olika synpunkter. Å andra sidan torde man genom den skärpning, förslaget angående förlust av allmänna befattningar på grund av ågången straffdom innebär, vinna i viss mån ökade garantier för upprätthållande av kravet på oförvitlighet hos allmänna befattningshavare. Särskild vikt måste också läggas vid möjligheten att genom avskaffandet av påföljderna lättare kunna återföra vissa brottslingar till ett hederligt liv. Då i några yttranden uttalats farhågor för att rättsskyddet för offentliga funktioners behöriga utövande skulle försvagas genom påföljdernas borttagande, vill utskottet emellertid framhålla såsom önskvärt att vid den fortsatta omarbetningen av strafflagen noga uppmärksammas verkningarna av ifrågavarande ändring, särskilt vad beträffar oredlighetsbrotten.

Utskottet.

Mot den närmare utformningen av bestämmelserna i de särskilda lagförslagen har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Utskottet får sålunda hemställa,

att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 15 maj 1936.

På första lagutskottets vägnar:

S. LINNÉR.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Anderson* i Hägelåkra, *Klefbeck*, *Norling*, *Otto Wangson*, *Ekströmer*, *Henriksson** och *Verner Andersson*;

från andra kammaren: herrar *Linnér* och *Nilsson* i Antnäs, fru *Östlund* samt herrar *Olsson* i Rimforsa, *Olsson* i Mellerud, *Johansson* i Bro*, *Johnsson* i Kalmar och *Lindberg* i Stockholm*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.